

2. Гмиря Л. Мовно-комунікативні девіації в сучасних українських інтернет-новинах. *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 27. Том I. С. 193–197.

3. Магда Є. *«Вісь зла» шириться й міцніє, «вісь добра»... вагається й роздумує*. Сайт «Еспресо». URL: <https://espresso.tv/poglyad-vis-zla-shiritsya-y-mitsnie-vis-dobra-vagaetsya-y-rozdumue>.

4. Магда Є. *Кремль. Період напіврозпаду*. Сайт «Вікна». URL: <https://vikna.if.ua/blog/author/552/136411/view>.

5. Палій О. *Чому Макрон виявився такої крутий?*. Сайт «24 Канал». URL: https://24tv.ua/chomu-makron-raptom-viyavivsya-takiy-smiliviy-royasnennya-istoriyi_n2512313.

6. Палій О. *Росіяни хотіли «павтарити» як діди, і їм це вдалося: от тільки є нюанс*. URL: https://24tv.ua/rosiyani-ne-znayut-svoyeyi-istoriyi-tomu-zmusheni-platiti-veliku_n2271419.

Сайт «24 Канал». URL: https://24tv.ua/rosiyani-ne-znayut-svoyeyi-istoriyi-tomu-zmusheni-platiti-veliku_n2271419.

7. Яхно О. *Спіч Путіна на «Валдаї»: висновки – Олеся Яхно*. Сайт «Ми – Україна». URL: <https://weukraine.tv/blog/spich-putina-na-valdaji-visnovki-olesja-jakhno/>.

8. Яхно О. *Хто кому «дасть в морду» (про передпереговорчий етап)*. Сайт «Українська правда». URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/yakhno/673b6f466e9db/>.

9. Cherubim D. Fehlerlinguistik: Beitrage zum Problem der sprachlichen Abweichung. Tübingen: Niemeyer, 1980. 306 s.

Чулінда Людмила Іванівна,

доцент кафедри конституційного права
юридичного факультету Національного
авіаційного університету, кандидат
юридичних наук, доцент

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ПИСЬМОВОГО ВИКЛАДУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Вимоги до стилю правових актів є основою для формування конкретних правил оформлення правових приписів, структури нормативно-правових актів, мови і стилю законодавця. Зокрема, «необхідно вказати на існування проблем щодо вживання юридичних термінів у текстах нормативно-правових актів. На жаль, сучасні нормативно-правові акти не завжди є бездоганними з точки зору змісту та форми, вони недостатньо юридично опрацьовані і термінологічно зрозумілі,

у них наявні нечіткі, невдалі (напр., *правоохоронювані інтереси*) та незрозумілі терміни (напр., *переїняття кримінального провадження*), термінологічні синоніми, ужито кальковані слова» [1, с. 101].

У вітчизняній науково-теоретичній літературі в основному виділяють наступні вимоги до законодавчого підстилю офіційно-ділового стилю: офіційний характер, документальність, логічна послідовність, точність термінів, простота, лаконічність викладу, безособовий характер, зв'язність, стандартизованість мови, вживання кліше. Зокрема І. І. Онищук виділяє наступні основні вимоги до викладу нормативно-правових актів: логічну послідовність, взаємозв'язок нормативних приписів у правових актах; якість і доступність мови; відсутність суперечностей; максимальну компактність викладених норм; точність і визначеність термінів та юридичних конструкцій [2].

На нашу думку, необхідно виділити наступні вимоги до стилю нормативно-правових актів: офіційність, документальний характер, дотримання офіційно-ділового стилю, точність формулювання юридичних термінів і виразів, логічність і послідовність, єдність термінології, використання усталених юридичних термінів, терміносполук і зворотів мови, ясність (зрозумілість) мови правових актів, простота і доступність розуміння термінів.

Офіційність, документальний характер. Мова правового акта як мова офіційного документа, в якому виражено волю державно-владного характеру, повинна містити чіткі розпорядження. Офіційність виявляється в тому, що нормативно-правовий акт офіційно оприлюднюється, тобто його текст доводиться до відома громадян, органів державної влади та місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій шляхом вміщення тексту акта в офіційному виданні, передбаченому законодавством: «Офіційному віснику України», «Офіційному віснику Президента України», газеті центральних органів влади держави «Урядовий кур'єр».

Дотримання офіційно-ділового стилю. Слушно зазначено, що правова інформація за характером є офіційною та відображає ділові стосунки між людьми. Учасники офіційного спілкування виступають від імені юридичних осіб – установ, організацій, підприємств, фірм. І тому суб'єктивний особистісний момент в юридичних документах повинен бути зведений до мінімуму. Особливістю юридичних документів є неупередженість укладача, відсутність будь-якої оригінальності

чи різко вираженої стильової індивідуальності викладу правового матеріалу. Почуття, переживання укладача документа до життєвих явищ, що відображаються в ньому, залишаються поза текстом юридичного документа [3, с. 118].

Точність формулювання юридичних термінів і виразів є універсальною вимогою у правознавстві та першоосновою в мові правових актів. Правильне й ефективне застосування будь-якого акта багато в чому залежить від точності наведених у ньому положень і формулювань, чіткості вжитих понять і термінів, мовних виразів. «Неточність словесного втілення правової норми, розмитість, відсутність єдності понять і термінів призводить до неправильного розуміння юридичного документа, до його неправильного застосування. Неточна передача думки, мовна помилка укладача документа можуть призвести до двозначності розуміння або спричинити серйозні наслідки. Неточне слово в документі утворює підстави для неоднакового його тлумачення, різного застосування, підстави для сваволі» [3, с. 112]. Від точності використання термінів у правовому акті залежить точність вираження волі законодавця та результативність закону. Не можна застосовувати неточні терміни, адже вони призводять до розпливчастого або багатозначного тлумачення правових норм. Терміни, які використовуються в правовому акті, не повинні за змістом відрізнятися від їх визначення в Конституції України, яка є джерелом основоположних юридичних термінів.

Логічність є загальною й однією з основних вимог для процесу правотворчості, адже відсутність логічності в тексті правового акта виключає справжню правотворчість. Логічність виявляється в точності вживання слів / словосполучень, правильності побудові речень, смисловій завершеності тексту, змістових зв'язках між словами і реченнями в тексті акта. Ми згодні з твердженням А. В. Красницької, яка зазначила, що текст офіційного документа повинен бути логічно послідовним, зв'язним, точним, чітким, зрозумілим, інформаційно повним, аргументованим, переконливим. Мові юридичних документів властива послідовність і логічність викладу: мотивованість висновків, однозначність змісту. Побудова тексту документів характеризується чіткою логічною єдністю та послідовністю, які реалізуються за допомогою причинно-наслідкових зв'язків у межах одного речення чи в повному тексті; зв'язком окремих частин тексту, оскільки кожна наступна думка (вислів) виходить з попередньої; підкресленням наступності або черговості подій

чи явищ [3, с. 109–110]. З погляду юридичної техніки важливо, щоб окремі розділи, глави, пункти, підпункти правового акта поєднувались у суворій логічній послідовності, щоб кожне положення акта було тісно пов'язане з іншими та не суперечило їм, кожна думка в документі повинна бути продовженням попередньої чи бути пов'язаною з нею за змістом і суттю.

Єдність термінології передбачає, що кожна фраза, кожен вираз, кожен термін повинні вживатися й бути зрозумілими тільки в одному значенні. Недотримання принципу єдності юридичної термінології призводить до суттєвих порушень вимог юридичної техніки. Ужиті в тексті правового акта терміни і поняття мають бути уніфіковані впродовж усього тексту, ідентичні поняття повинні бути виражені однаковими термінами, при позначенні різних правових понять, які не збігаються між собою за значенням, не слід уживати термін з однаковим словесним висловленням, не можна надавати різним термінам одного й того самого значення, у кожному новому правовому акті терміни повинні зберігати свій основний зміст.

Необхідно використовувати **усталені юридичні терміни, терміносполуки і звороти мови**, що увійшли в офіційно-діловий стиль і характеризують стандартні ситуації в праві. Формальність мови правових актів досягається використанням стандартних мовних зворотів, які значно прискорюють процеси укладання і сприймання правових актів.

Наступною важливою вимогою є **максимальна ясність (зрозумілість) мови правових актів**, адже лише при абсолютній ясності мови правового тексту суб'єкт права може нести юридичну відповідальність. «Неясна норма не дає певного уявлення про певні права й обов'язки громадян, призводить до суперечок і помилок, викликає різного роду запити щодо тлумачення норм. Ясність мови тексту права виражається в однаковому розумінні адресатами значень одиниць різних рівнів літературної мови, що використані в правовому акті. Важливою умовою при точному й зрозумілому формулюванні правових приписів є особливості суб'єктів права, до яких звернена правова норма і поведінку яких вона регулює. Укладач юридичних документів не повинен розраховувати на людей, рівних йому за правовими знаннями та правовою культурою, адже у своїй більшості громадяни не мають юридичної освіти» [3, с. 114–115]. Мова правового чи правозастосовного акта буде зрозумілою, якщо вона буде чіткою та стислою.

Простота і доступність розуміння термінів.

«Використання юридичних термінів повинно підпорядковуватися таким вимогам-правилам: уживання термінів у прямому і загальновідомому значенні; терміни повинні бути загально визначеними й використовуватися в мовленні, а не бути придуманими тими, хто розробляє правові приписи; милозвучність і стилістична правильність юридичних термінів; недоцільно використовувати застарілі терміни; терміни не повинні бути тавтологічними; неприпустимо перенасичувати правовий акт багатозначними термінами; терміни повинні підпорядковуватися нормам і правилам сучасної української літературної мови» [1, с. 102–103].

Таким чином, усі вимоги, що висуваються до письмового викладу нормативно-правових актів, є підґрунтям для роботи щодо впорядкування термінології з метою її подальшого використання у законодавстві України.

Список використаних джерел

1. Красницька А. В., Чулінда Л. І. Вимоги до вживання юридичних термінів у нормативно-правових актах. *Українська мова в юриспруденції : стан, проблеми, перспективи* : матеріали XIV Всеукр. наук.-практ. конф. ; у 2 ч. Ч. 1. Київ : НАВС, 2018. С. 100-104.

2. Онищук І. І. Законодавчий стиль як засіб техніки юридичного письма та його вплив на технологію комунікації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2012.

3. Красницька А.В. Юридичні документи : техніка складання, оформлення та редагування : посібник. 2-е вид., доп. і переробл. Київ : Парламент. вид-во, 2006. 528 с.

Шумовецька Світлана Павлівна,

доцент кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін
Національної академії Державної прикордонної служби України
ім. Б. Хмельницького, доктор педагогічних наук, професор

ВИВЧЕННЯ СИНТАКСИСУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Опрацювання синтаксису має особливе значення під час викладання навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» у системі професійної підготовки